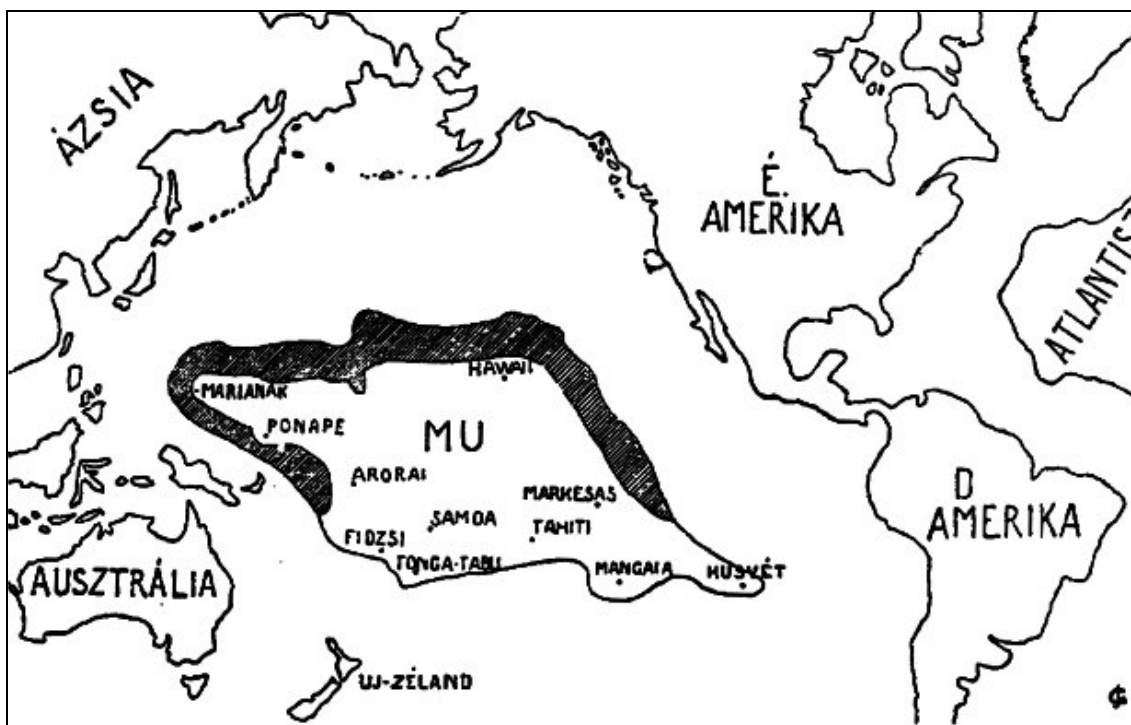

MU és egyéb elsüllyedt földrészek

Cholnoky Jenő és Csicsáky Jenő írásai alapján összeállította Simon Endre

Mu földrajzi fekvése (az árnyékolt rész is még valószínűleg szárazföld volt).
Csicsáky Jenő: MU az emberiség szülőföldje c. művéből (1938)

A „Mu” elsüllyedésének időbeli meghatározása egymástól független kutatók szerint

1. CSICSÁKY Jenő „A magyar nemzetszalád útja” című művében előbb 12.000 évben jelölte meg a Mu elsüllyedésének időpontját. Későbbben pontos kimutatások alapján végül is 11.542-ben állapodott meg.

2. Erich von Deniken, Móricz János nyomán írott könyvében említi, hogy a „quitoi” királyságban a spanyol hódítást megelőző időkben, a *magyarhoz* hasonló nyelven beszéltek és hogy a „Guyapas” indiánok (Ecuador, Esmeralda tartománya) még ma is feltűnően érthető magyarsággal beszélnek.

3. Csöke Sándor könyvet írt a perui „Aymara” és „Quechua” indián nyelvek magyar rokonságáról.

Ezen tények figyelembevételével logikailag következtetni lehet, hogy az em-

beri kultúra szülőföldje a „Muror” *Ősmagya nyelvű* lehetett.

Innen rajzoltak ki a Muroriak a Világ minden tája felé. A „maya”, a „sumér”, a „fehér avari” (székely és az „egyiptomi” kultúra a „Murori” műveltség folytatása...

Csicsáky Jenő, aki a „Magyar Nemzetszalád útja” című 1960-ban megjelent a *Kland tekercs ismerete nélkül* (ő 1960-ban halt meg, a Tekercset pedig 1964-ben fejtették meg) állítja fel az *ősmagyság Mu-beli eredetét*.

Tony EARLL kimondja, hogy ez a felfedezés annyira óriási jelentőségű, hogy az *„Emberiség történetét újra kell írni”*.

James Churchward, aki legelőször foglalkozott a Mu történetével, és aki 5 terjedelmes könyvében ismerteti a Mu kultúrát és pusztulását, szintén a *történelem újraírását szorgalmazza!*

Eddig a „Nap Fiai” jelentése.

CHURCHWARD angol kutató az „Indiai

Táblák” alapján azt állapította meg, hogy a Kr.e. 11542-ben elsüllyedt „Rutas Mu” nevű kontinens Indiától Amerikáig terjedt, a mai Csendes-óceán szigetvilága helyén.

„Mu” elsüllyedésének leírását Le PLONGEON adta ki „The Queen Moo and the Egyptian Sphinx” című könyvében, a British Museumban őrzött „TROANO” kézirat alapján, mely egyike azon öt (5.) megmaradt amerikai „ősmagya” írásnak, amelyet egy LANDA nevű spanyol püspök máglyájától sikerült megmenteni.

MUROR vagy Rutas Mu

A „Turáni Népek”, a Nap Fiai őseinek a felkutatásában az *első fényugarat* Tony EARLL nyújtotta, amiről a Argentínában megjelenő „Nap Fiai” c. tudományos folyóirat 1980 májusi számában tett jelentést. Ezek szerint:

„A *KLAND tekercs*” Tony Earll „Mu Revealed” c. könyvében (mint Prof. R. Hurdlop munkatársa, a Mexico Citytől észak-nyugatra a Mexico völgyben végzett ásatásoknál) – elmondja, hogy kb. 20 méter mélységben a vulkanikus hamu alatt egy templom kőpadlózata mélyén, kőkoporsóban fonetikus abc rendszerű papírtekercest talált.

Karbon 14-es radioaktív módszerrel megállapítást nyert, hogy a *papírtekercs 21.000 éves*.

A tekercest egy „Kland” nevű fiatal pap írta, aki Kr.e. 19.000 évvel, 19 éves korában a Mu anyaföldről, amit akkor Muornak neveztek, került a mai Mexikó földjére.

KLAND, az ifjú pap naplószerűen ismerteti a Mu életét. A Mu a Csendes-óceánban a mai Fidzsi- és Húsvét szigetek táján terült el. A Húsvét szigetek ennek a Birodalomnak a fennmaradt része.

A „MU”-n, vagy ahogy ők nevezték „Muror” kontinensen mintegy 60 millió ember élt a kultúra magas fokán.

Muror három tartományból, a fehérek lakta „Phara”-ból, a sárga ember benépesítette „Onika”-ból és a fekete-barnás bőrű népek hazájából „Ajas”-ból állott. A Birodalom fővárosa „Nalta” volt.

A fehérek hajózással, kereskedelemmel, – a sárgák ezüst, réz, aranybányászattal és azok feldolgozásával, – a feketék földműveléssel foglal-

koztak. Volt vízvezetékük, négyküllős, nádoldalas szekerük, sárkányszerű „léggömbjük”, ismerték a hipnózt, az agysebészetet, és templomaikat 3×2 méteres kőtégglákból építették. Poligamikus osztálytársadalom volt, *papkirályok* uralma alatt.

Későbbi jelentések szerint Muror Kr.e. 11.542-ben süllyedt el, vulkanikus kataklizma következtében. A „Kland-tekercs” ezen Birodalom eltűnése előtt 8.000 évvel íródott.

Tony EARLL ezen korszakalkotó lelet kapcsán megállapítja, hogy a murorok által használt fonetikus írás a Suméroknál jelenik meg először eddig ismert történelmünk folyamán.

Ugyanakkor hangsúlyozza azt is, hogy a sumér táblákon a sumér királyok uralkodásának felsorolásában több ezer évig mennek vissza.

a.) Először is abból a feltevésből indult ki, hogy ez a nagy kataklizma annyira megrendítette az akkori magas műveltségű emberiséget, hogy időszámításukat újra rendezték és ettől az *időtől* számították, éppen úgy, mint a keresztények Krisztus születésétől.

Mint későbbben kiderült, ez utóbbi tévesen.

Mert Jézus nem a „0” évben született, hanem előtte négy esztendővel.

b.) Számítási alapjául a Mu-ról származó táblákon fellelhető *csillag konstellációkat* vette, mint pl. a „Göncöl-szekér” akkori és mostani állását.

E két alak közötti eltérésből 12.500 év volt kiszámítható.

c.) Az egyiptomiak az időszámításukat „NAP-KÖRÖK”-ben fejezték ki, míg a babiloniak „HOLDKÖRÖK”-ben.

Az egyiptomi „*napkör*” 1.460 esztendővel volt egyenlő és Kr.u. 138-ban fejeződött be.

A „babiloni” „*holdkör*” pedig 1.805 évvel volt egyenlő és 22.325 holdkörből állott, ami Kr.e. 712-ben fejeződött be.

Mivel ez a két nép *egyforma* magas csillagászati ismeretekkel rendelkezett a pontos számítás alapjául lehetett venni a két időütem legkisebb közös évszámát, ami abból állott, hogy visszafelé pergette a két kört mindaddig, amíg mindkettőnél ugyanazt az évszámot nem nyerte.

Ezt a következő eljárással érte el:

x.) Az egyiptomi „*napkör*” tartalma 1.460 év, és az első kör vége Kr. u 138-ban volt.

Azután megkereste azt az évet, amelyben még Kr. e. fejeződött be utoljára az ilyen „időütem”, – amelyikből azután levonta a Kr.u. eltelt évek számát, vagyis 138-at.

Vagyis: $1.460 - 138 = 1.322$, amikor is a Kr. előtti „zodiákus” kör befejeződött.

Azután hozzáadogatta ehhez a számhoz az 1.460-at, hogy visszamenőleg megnyerje azokat a számokat, amikor, egy-egy ilyen időtartam elkezdődött, és pedig:

$$1.322 + 1.460 = 2.782$$

Azután $2.782 + 1.460 = 4.242...$ és így tovább.

A hetedik (7) összeadásnál kijött a 11.542 év.

xx.) A „babiloni nagy időtartam Kr.e. 712-ben fejeződött be. Mivel ez már Krisztus előtt volt, csupán hozzá kellett adogatni (az előbbi eljárás-hoz hasonlóan) az időütemek években kifejezett éveit, vagyis az 1.805-öt, És pedig:

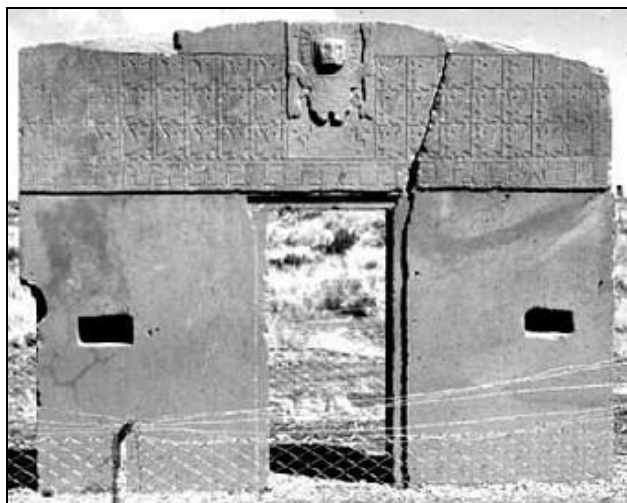
$$712 + 1.805 = 2517$$

Azután $2.715 + 1.805 = 4.322...$ és így tovább.

A hetedik (7) összeadásnál kijött az a szám, ami az egyiptomiaknál, vagyis a 11.542 év.

Tehát a 11.542 év két egymástól eltérő időütemben elkezdett időszámítási év *vagyis a „Mu” elsüllyedésének az éve.*

Ez pedig az egyiptomi és a babiloni időszámítás *kezdetének* az ideje.

Tiahuanaco-i Napkapu

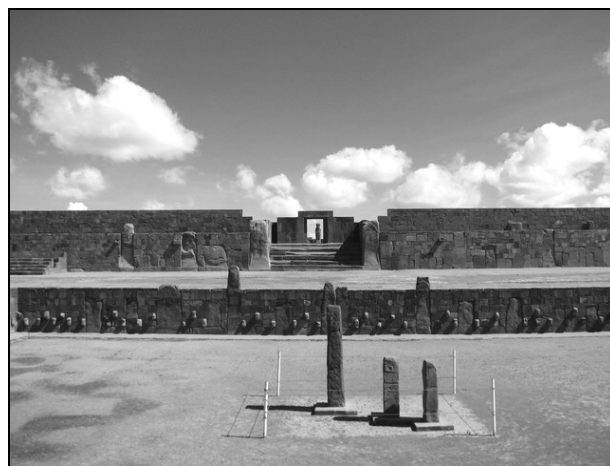
2. POSNANSKY Artúr egyetemi tanár a Tiahuanaco-i templom, illetve *Nap- Templom* fekvési irányából indult ki a romok megvizsgálásánál, amit (szerinte) az építők csillagászati elgondolások alapján határoztak meg. És megállá-

pította, hogy a Templom egyik ismertetőjele a „*tavaszi nap-éj egyenlőség*” pontjával van kapcsolatban. Tehát azzal a ponttal, amelyet a Napunk az égboltozaton március 21-én takar el, – tehát a „*nap-éj egyenlőség*” idején.

Ez nem állandó pontja az égboltnak, mert azon 26.000 év alatt egy teljes kört ír le. Mozgása ma már teljes pontossággal ismert. Vagyis amikor a Templom úgy állott, hogy *annak nap-éj egyenlőségi jegye egybeesett az égbolt akkori hasonló pontjával.*

Számítása 11.600 évet eredményezett és *csak 58 évvel* tér el a Csicsáky által kiszámított időtől.

A templom kövein található jelképek tanúsága szerint a Templomot a „*Mu*” *katasztrófa előtt* építették és a „*Mu*” uralkodójának a *fennhatósága* alá tartozott.

Tiahuanaco-i Nap- templom

3. SCIAPARELLI, a híres Mars kutató több Bibliai lelet kiszámítása alapján rögzítette, hogy *Jézus február 2-án mutatkozott be a Templomban, mely napon volt, a Biblia állítása szerint, „ANNA” próféta is.*

„*ANNA*” a nőnemű alakja az „*annus*”-nak, a latin „*év*”-nek, míg az egyiptomiaknál a tündöklő „*Nap leányának*” a neve.

Anna napján, mely ma július 26-ára esik, nagy ünnepségek voltak. Ezek az ünnepségek a Balaton menti „*Anna bálokon*” mind a mai napig is fennmaradtak. Ha kiszámítjuk ANNA naptári változásait, akkor számításunk eredményeként *11.200 jön ki.*

4. A világhírű „*dendera*”-i állatöv akkori első állata az „*Oroszlán*” volt, míg ma a „*Kos*”.

Ez viszont 13.500 évkülönbségről tanúsko-

dik.

5. Egyéb „földrétegezési” mérések alapján megközelítőleg 11.500-at kapunk.

A „Mu” kontinens közel 60 millió lakossága „Magya” (vagy „Maza”, „Magar”, „Magari”, „Mahgar”) volt, akik a Mun uralkodó kedvező éghajlati viszonyok következtében beállott túlszaporodás miatt, már a „Mu-katakizmát” megelőző időkben több típusra különültek és onnét kivándoroltak, – mint arról a *yukatani Kan dinasztia* esetében, már említést tettem.

A Rutas Muról kivándorolt, vagy kimenekült *Magyákat három* főcsoportra oszthatjuk: a „nagy-magyák”, a „kis-magyák” és a „kar-magyák”, akik *három* különböző irányban indultak el új hazát keresni. És pedig:

A.) A „nagy magyák” a mai India, Tibet, Turáni-alföld, Kis-Ázsia felé vándoroltak. A *Tarim* medencében a *nagy magyák* voltak az *első*k, akiket a történelem ezen a területen ismer.

Ezt a népet a tudósok a „TURFAN” nevű helység után, ahol a környék népei a földből kiáramló meleg gőzök mellett melegedtek, „TURANI”-nak nevezték és az „Ős-Turánok” elődeinek nyilvánították.

Ezek utódai lettek a Kontinensek *vezető* népei, melyek ismét *Három* csoportba oszthatók:

a.) A Turáni-alföldön letelepedetteket az indiai feljegyzések „DAITYA” nép néven ismerik.

b.) Az ezektől kissé *északabbra* települteket a történelem „*Szkíta-Hun*” fajú népeknek nevezi.

c.) A kínai határ felé letelepülteket a kínaiak *két* csoportra osztják:

x.) a tiszta „*fehér-hun*” eredetű „turkok”, (ahol „turk” annyit jelent, mint „erős”),

xx.) és a *mongol keveredésű*, de szintiszta *turáni* népekre.

A tiszta *szkíta-hun* elem későbbben Ázsia *vezető* népe lett és birodalmaik lettek a „*HUN*” birodalmak, mely birodalmak későbbben kiterjedtek Indiára, Belső-Ázsiára, Európa középső részeire, a *Kárpát-medencére*: és „*FEHÉRHUN*” és „*FEKETE-HUN*” birodalmak néven kerültek be a történelembe.

„Atila” „*feketehun*” birodalmát a történelem

már mint a „*világbirodalmat*” említi, mert Belső-Ázsia, India területein kívül kiterjedt a Turáni-alföld, valamint a Kelet- és Közép Európa területére is.

Másik részük, akiket a történelem „*HYKSOS*”-oknak nevez, Kis-Ázsia, Egyiptom és Észak-Afrika fölött uralkodott.

B.) A „*kis-magyák*” vagy „*Quinchéma*”-magyák Japán és annak szigeteire kerültek.

C.) A „*kara-magyák*” vagy „*karmagyák*”, mint harmadik ág, az, „*ALTAJ*” vidékétől keletre, *Szibéria* keleti részein települtek le.

A Pacifik térségének benépesítése

A bremeni WESER KURIER 1981 szeptember 11. számában egy roppant fontos kérdést vet föl:

„Az újabb ásatások megoldják-e a kérdést a Világ Köldöke körül?”

HEYERDAHL „*Húsvét szigetek*” teóriája talán *bebizonyítást nyer*.

Thor HEYERDAHL norvég kutató talán ezen ásatásokkal rehabilitálva lesz, azáltal, hogy George W. GILL, amerikai kutatónak a Húsvét szigeten folytatott ásatásai HEYERDAHL tézisét igazolni fogják.

Eddig még sok támadásnak volt kitéve a *kérdés*, hogy a *Csendes-óceánban elveszett Világ* rész miként volt benépesítve és kik voltak annak őslakói.

HEYERDAHL a Polynéziai és a Dél-amerikai kultúra és nyelv alapos tanulmányozása után azt az elméletet állította föl, hogy a *Húsvét szigetek* és a körülötte elfekvő Szigetvilág az Inka időket megelőző *indiánok* tulajdonai voltak.

Chile őslakói ezt a területet a „*Világ Köldökének*” nevezték, mert szerintük „*itt*” született meg a „*Világ*”.

A két tudós, G. W. GILL és Sergio Rapu HAOA, a Wioming-i egyetem archeológusai ásatásokat végeztek a Húsvét szigeten, Laramie közelében és igen értékes leleteket hoztak napvilágra.

Összesen 308 csontvázat ástak ki a „*Sziget*” különféle részein, melyek vagy barlangokban, vagy a már közismert, több ezer kilogramm súlyú kő kolosszusok alatt nyugodtak. Ezekből az idők-

ből még kb. 600 ilyen kolosszus maradt fenn.

A két tudós számtalan olyan nyomot talált, amelyek a Dél-amerikai őslakókhoz vezetnek. Ezek főleg genetikai jellegűek.

Hasonló csontváz maradványokat talált GILL egyik munkatársa *Peruban* is.

Hasonló óriási kőemlékeket találtak Dél-Amerika magasan fekvő területein is.

Mindezekből a jellegzetességekből HEYER-DAHL azt következteti, hogy ezen szigetvilág és Dél-Amerika akkori őslakói között szoros kapcsolat állott fenn.

Az itten még élő őslakók között vannak olyanok is, akiknek a fülcimpája *hosszú*. Ezt azzal érik el, hogy a fülükbe egy *nehéz* fülbevalót tesznek, ami a fület lehúzza. Ugyanez megvan még a mai napig is néhány Dél-amerikai indián törzsnél.

Szobor a Húsvét szigetekről és Tiahuanaco-ból

Egy orvos. Dr. E. MYHRE 1964/65-ben egy igen érdekes kísérletet hajtott végre: megvizsgálta 905 őslakos véréét és megállapította, hogy majd mindegyiknek a vére az „A” csoportba tartozik.

Ugyanezt az „A” vércsoportot találta meg nagyon sok USA és Canadai indiánoknál is, míg a „B” vércsoport csak elenyésző mennyiségben volt található.

De megvizsgálta a Rhesus-Faktort is és megállapította, hogy az Rh-Faktor ezeknél a népeknél *pozitív*.

Ez viszont igazolja az itteni őslakók rokonságát az indiánokkal.

Atlantis

Az ausztráliai Sydneiben működő Dr. Alphons TCHETCHIN astrofisisik és asszisztense Dr. Jokenak sikerült egy modern elektronmikroszkóp, segítségével a „Kos” csillagképben levő „Lirpa” ködben mely ködkép tudvalevőleg higany gőzökből áll, a „Föld” tükörképét megtalálniuk. Ezekről több fényképfelvételt készítettek és, azokat pontosan kiértékelték 1940-1950 között.

Mivel a Lipra köd a Földtől 80 millió fényévnire van, így a Tchetchin által felvett képek a Föld 160 millió év előtti képét mutatták.

Ezen fényképekről, bennünket érdeklő két adat olvasható le:

a.) A képen pontosan megtalálható a Föld, rajta a kontinensek és szigetek körvonalai, különösen pedig Atlantis *két* nagy szigete.

b.) De pontosan megállapítható az is, hogy a Földnek ekkor még két Holdja volt.

A tudósok körében már régen felmerült a kérdés, hogy mi okozta Atlantis katasztrófáját, és mi idézte elő a nagy vízözönt.

Hans HOERBIGER osztrák csillagász, aki évtizedek óta foglalkozik a kozmikus jelenségek vizsgálatával, 1913-ban felállította az elméletét, mely szerint a Föld és a Nap között, a Mars előtt még egy másik Hold is lehetett, a *Luna*.

Ez a Luna valamilyen kozmosz tragédia következtében felrobbant a világűrben és ezzel megszűnt az a vonzóerő, amelyet a Földre gyakorolt.

Ennek a vonzóerőnek a megszűnése eredményezte azt, hogy az apály és dagály törvénye felbomlott, a vizek kiléptek a medrűkből és a tenger elöntötte az akkor ismert világ egy részét.

Ezzel a most felfedezett második Holddal nyert teljes elismerést HOERBIGER elmélete.

Ennek a világnak megmenekült lakói telepedtek le a Földközi-tenger partjain és vitték magukkal az egykori Atlantis kultúráját melynek nyomai kétségtelenül fellelhetők nemcsak a partmenti országok, de a távolabbi Magyarországi kultúrában is.

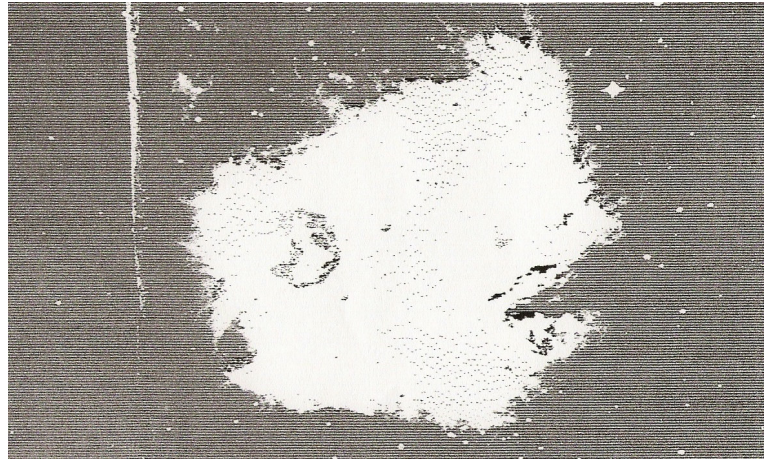
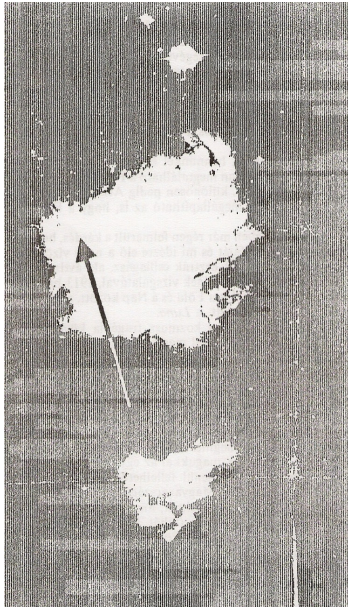
Atlantis titokzatos történelmét, amely történelem 12.000 évvel ezelőtti időkre nyúlik vissza, (tehát Kr.e. 10.000 évre) Egerton SYKES angol tudós a Királyi Földrajzi Társaság tagja kutatta a legbehatóbban.

ŐSTÖRTÉNET

SYKES 1949-ben egy expedícióval kutatott Atlantis után az Atlanti-óceánnak pontosan azon a részén, amelyen Tchetkin és Joke felvételei szerint az Atlantis két nagy szigete feküdt, tehát a mai Ibériai félsziget és az USA közép-vonalát ösz-

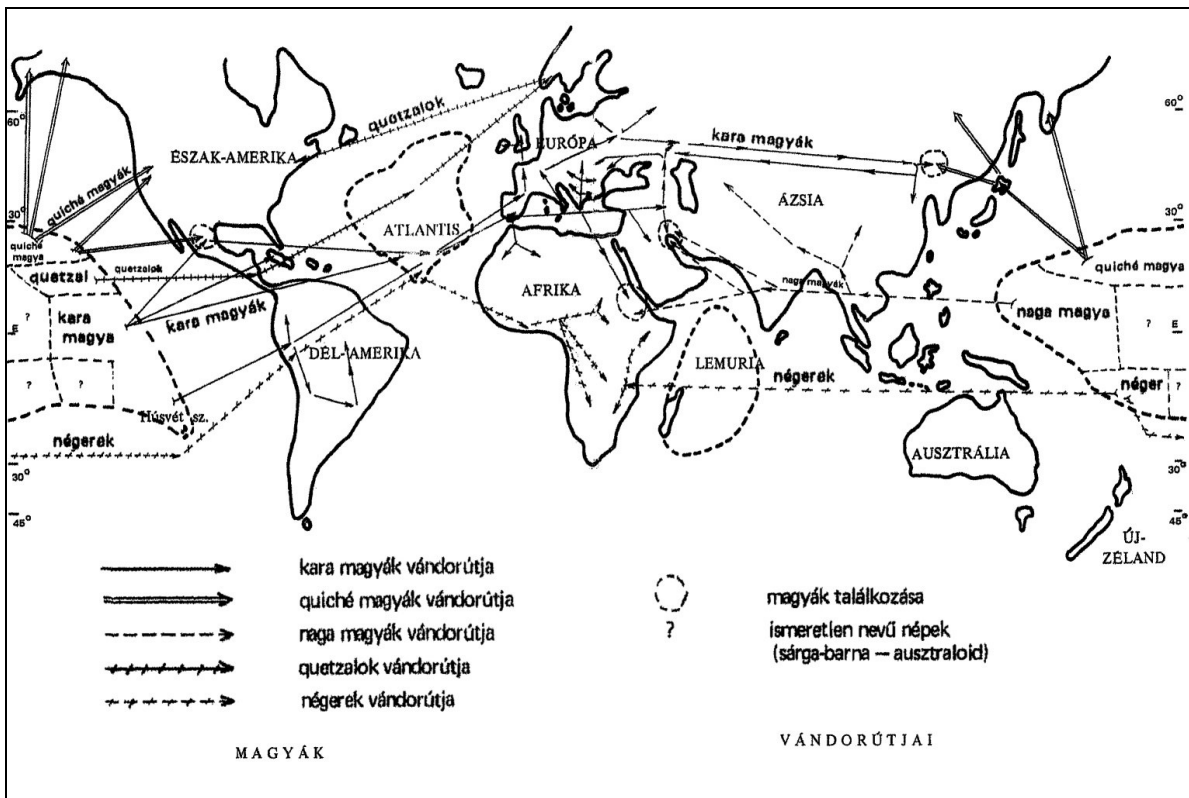
szekötő vonal irányában, a mai Azori szigetek körül.

Amint TCHETCHIN felvételeiből kitűnik, a helyes nyomon járt.

Bei etwa 70 000 facher Vergrößerung entdeckte Dr. Joke im Nebel das Abbild der Erde mit ihren beiden Monden.

760 Trillione kilometer ist der Lirpa-Nebel eniternt, in dem die Spiegelung entdeckte worde.

Magyák vándorútja

BARATI ATTILA

Tollas kígyó a karcsai templomban

Sátoraljaújhelyre igyekszünk, honnan még egy igen érdekes műemléket keresünk fel, a turisták országútjáról kissé távol eső, de azok érdeklődésére méltán számottartó **karcsai** református templomot, mely már a *Bodrogközben* van. A *karcsai* XIII. századbéli *románstílusú templom* kis méretei ellenére is csonkaországunk egyik legérdekesebb műemléke. Homlokzata és alaprajzi elrendezése tekintetében egészen eredeti alkotás. Szentélye köralaprajzú, sajátos módon csatlakozik a **templom** főhajójához, ez az egyáltalán nem szerves kapcsolat bizonyítja azt, hogy a kör-szentély egykor önálló körépitményű templomocskaként lehetett. Ehhez a körtemplomhoz, mikor a bővítés szükségessé vált, a XIII. században építették hozzá a főhajót. Ez magyarázza azt is, hogy a két rész, bár mindkettő román stílusú, stílnyalatbeli különbséget mutatnak, mert a főhajó későbbi keletű.

A hajó nyugati végében két erős pillér áll, valószínűleg az egykori kettős torony falait hordhették. Lehet, hogy a két torony el sem készült, de a külső homlokzaton látható falpillérek kéttornyú homlokzati megoldásra mutatnak, olyanra, amilyenek korbéli románstílusú templomaink homlokzatai. Ma csak egy huszártoronyszerű, oda nem illő bádogtorony emelkedik a főhomlokzat közepén, és nagyon zavarja az épület festői hatását.

Népszáján élő hagyomány kedvesen próbál magyarázatot adni arra, hogy miért nem készült el a torony.

A népmese tündéreknek tulajdonítja a templom építését. A tündérek egy közeli tóban laktak. Éjszakánként, mikor minden lecsendesedett, az élet zaja elült, feljöttek a tó partjára, ahol hold fénye mellett, királynéjuk vezetésével lejtették el tündértáncukat.

A közeli kövesdi várban lakott a Sötétség fejedelme, akinek nagyon megtetszett a szépséges tündérkirályné s elhatározta, hogy társnői közül elrabolja és feleségül teszi. A tündérek idejekorán tudomást szereztek a sötétség fejedelmének gonosz szándékáról, s hogy a fejedelem el ne ragad-

hassa közülük királynéjukat, többé nem mertek a tó partjára feljönni.

A szabadsághoz szokott tündéreknek azonban nem tetszett a rabság, melybe félelmük sodorta őket, ezért elhatározták, hogy más vidékre költöznek. De, hogy itt tartózkodásuknak örökre nyoma maradjon, a tó fenekén lévő palotájuk köveiből templomot építettek. Tündérország törvényei szerint csak hajnalig dolgozhattak. Megfeszített munkájuk ellenére sem sikerült a leányoknak a művet befejezni. *A tornyokra már nem kerülhetett sor*, mert megszólalt a hajnali kakasszó s a tündérek hanyatt-homlok menekültek vissza a tóba. A tündérkirálynét, ki messze földre repült, hogy *a toronyba harangot hozzon*, éppen a tó felett érte a kakasszó. Ajándékát kezéből kiejtve, maga is a tóba menekült. A harang pedig a Karcsa patak vízébe esve, mélyen befúródott iszapjába.

A tündérek aztán elköltöztek, egy társukat hagyva hátra a harang őrzésére, kinek kötelességévé lett, hogy az esemény minden századfordulóján megszólaltassa azt.

Komolyabb néphagyomány Ratold nevéhez fűzi a templom építését.

Ratold, Kálmán király feleségének Normann Euzilla királyasszonynak kíséretével jött Magyarországra. Kálmán király megkedvelte a vitéz lovagot és neki adományozta Zemplén megyének azt a részét, melyhez Karcsa is tartozott. Ratold szép leánya számára, ki kolostori életre szánta magát, építette a karcsai templomot, de mielőtt befejezhetette volna, leánya meghalt s a megkezdett mű befejezetlen maradt.

Ha a hagyományt igaznak vesszük, tekintve, hogy a XII. században történt, ez csak a kör-szentélyre vonatkozhat. A XIII. századi főhajóval egy másik hagyományt hozhatunk kapcsolatba, mely a templom építését Roland nádornak, Zemplén megye főispánjának tulajdonítja. Roland IV. Bélával menekült a tatárok elől Dalmáciába a szerencsétlen kimenetelű sajói ütközet után. A tatárok kitakarodása után IV. Béla visszatért, országépítő munkája során elrendelte, hogy az elpusztult

templomok újra építtessenek. Erre a rendeletre építette újjá Roland a karcsai templomot, valószínűleg Olaszliszka és Patak környékére bevándorolt olaszokkal, kiket a kipusztított lakosság helyébe telepítettek ide. Az olaszos műveltségű magyar főúr Dalmáciában járva megkedvelte az ott dívó építési stílust, s ennek hatására elhatározta, hogy a karcsai templomot dalmáciai mintára építeti fel. Ha ezt a hagyományt igaznak vehetjük, magyarázatot kapunk arra, hogy miképpen kerülhetett ide, a Magyar Alföld e távoli zugába olasz sajátosságokat mutató műalkotás. Roland nádor 1285-ben lázadást szított Kun László ellen, ki ellene vezérért, Micz bánt küldte. Nagykövesdnél ütközött meg Roland a király seregével, de csatát vesztett melyben maga is halálát lelta. A nagykövesdi csata kihatással volt a karcsai templom sorsára is, mert a művészetkedvelő főúr halálával befejezetlenül hagyták. Ha ez a hagyomány igaz, a templom építését 1285 előtti időre tehetjük.

A templom további sorsáról keveset tudunk. A mohácsi vész után a Perényiek birtokába került, kik azt az egyre jobban terjedő protestantizmus híveinek adták át. Századokon át folyt a felekezeti küzdelem a templom birtokáért, míg végre 1762-ben törvényes felső rendelet végleg a reformátusok kezére juttatta. Ők kijavították és tatarozták a templomot, festői fatornyoskát építve a főhomlokzatra. Ebben a festői alakjában érte a múlt század közepén tűzvész, mely a tetőket elhamvasztotta. Sokáig állt fedetlen, míg államsegéllyel újra kijavították. Ekkor került oda a mai dísztelen és harmóniát zavaró torony.

A templom falfelületei faragott kővel burkoltak. Rendkívül érdekes a nyugati homlokzaton lévő kőkapu és a felette emelkedő oromzatos kiugró épületrész, mely vakárkádos kiképzésével egyedülálló hazánkban. Ilyen megoldást Olaszországban, Toscanában és Dalmáciában gyakran találunk. Joggal következtethetünk tehát arra, hogy olaszok építették, vagy olasz hatásra létesült a karcsai templom. Olasz előképre mutat a vakárkádos orom alatti két, konzolon nyugvó oroszlánokat ábrázoló szobormű is. Ehhez egészen hasonló példát szolgáltat a dalmáciai Curzola dómja, melyen azonos felfogásban látható az oroszlános motívum. A két konzolos szobormű között a vakárkád alatt foglal helyet a díszes főkapu, mely éppúgy, mint a jáki kapu, befelé lépcsőzetesen

szűkül. A lépcsőzet sarkaiban hengeres oszlopok akantusz-levéldíszes oszlopfejeket hordanak. Sajnos, a fejezetek eléggé megrongálódtak, egyes részek annyira elmállottak, hogy eredeti formájuk sok helyütt elmosódott. Nagy nevezetessége a kapunak és templomnak egyaránt, hogy többféle színű kőből készült. A kapuban lévő oszloptörzsek szürkék, a köztük lévő falkiugrások pirosak és a fejezetek a sóskúti mészkő színére emlékeztetően sárgásak. A polichróm hatású homlokzat olasz gondolat, olasz földön keletkezett. *Ilyen polichróm kialakítású volt az esztergomi elpusztult nagykapu, a "Porta speciosa", mely olasz befolyás alkotása volt. Műtörténészek feladata lesz az esztergomi és karcsai emlékek között észrevehető egyező sajátosságokra fényt deríteni. Sajátságos, hogy mennyire emlékeztetnek a karcsai templomhajó déli pillérének nyugati oldalán lévő emberábrázolások az esztergomi ásatások alkalmával talált alakos oszlopfőre, bár a karcsai domborművek jóval durvábbak és primitívebbek.*

A templom oldalhomlokzatai szintén érdekesek. Az északi egyszerű, a déli gazdagabb kiképzésű. A déli homlokzatot három keskeny résablak töri át, szolgálván a templomtér világítását. Ugyanitt foglal helyet a déli kapu is. Ez azonban jóval szerényebb, mint a főkapu.

Öreg este lett, mire a templom látnivalóival végeztünk. A lenyugvó nap vörösre festette a felhőket. Az árnyékok egyre hosszabbra nyúltak, az éjszaka előre küldte már hírnökeit. Esthangulatot terjesztett a mezőkről hazatérő nyájak kolomp-szava, mely egyre halkult, végül elveszett s sokáig csak a távozó autó motorberregése zavarta a bodrogközi ájtatos csendet.

Füzér és Karcsa két igen érdekes képviselője Hegyalja többi neves műemlékeinek. A Hegyalja történelmi emlékei felkeresésére vezetett nagyobb túrába könnyen bekapcsolhatók, nélkülük a vidék műemlékeiről szerzett benyomások feltétlenül hiányosak volnának. A karcsai templom, minthogy a Bodrogközben fekszik, kissé távolabb esik a turistavonalaktól, éppen ezért megtekintését célszerű nagyobb túra végére halasztani.

Lux Géza (Bp., 1910. ápr. 29. - Asch, 1945. ápr. 25.): építész-mérnök. ~ Kálmán fia. Oklevelét 1933-ban a bp.-i műgy.-en szerezte. 1934-35-

ben a Fővárosi Közmunkák Tanácsának alkalmazottja. 1935-től a műegy. középkori építészeti tanszékén adjunktus. 1940-ben doktori címet nyert. A középkori m. építészet kutatásával foglalkozott, és számos nagy értékű műemlékfelmérést végzett. Nevéhez fűződik a margitszigeti domonkos apácakolostor sírkápolnájának feltárása (1938), a zsámbéki templomrom és kolostor építészettörténeti feltárása, felmérése és konzerválása (1939) és a felső-örsi templom helyreállítá-

sa (1944). Ő végezte a borsi kastély helyreállítását (1940), közreműködött az aranyosmedgyesi kastély, valamint a beregszentmiklósi Rákóczi-kastély (1944) helyreállításában. ... Kálmánnal együttműködve számos műemlék-helyreállítási munkát végzett. Kutatási, felmérési eredményeit számos tanulmányban tette közzé. Légítámadás vetett véget életének. – M. Zsámbéki templomrom (Bp., 1939). (Forrás: *Magyar Életrajzi Lexikon 1000-1990*)

Vasárnapi Ujság 1858. július 18. (29. szám.)

A karcsai templom. (Zemplénmegyében.)

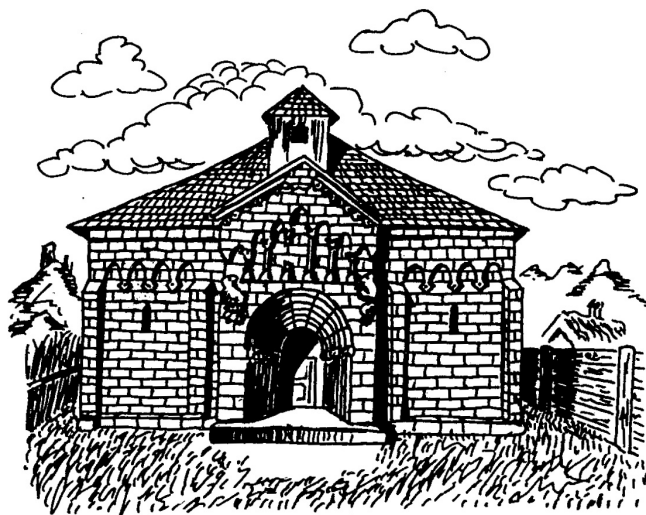
Karcsa csekély magyar falu Zemplénmegyében, a Karcsa-patak partján, Király-Helmezc közelében. A falunak mintegy 400, legnagyobb részt reformatus lakosa van s a Sennyey család birtoka. Nevezetes benne a templom, mellyhez hasonló szépségűt s régiségűt ritkán találhatunk. E templom hajdan r. katolikusoké volt, de 1605-ben *Alaghy* Ferencz, Regécz ura, a reformatusok részére foglalta el.

Eredetét homály fedi. Bizonyos, hogy nagyszerűbb templom mintájára van építve s azt tartják, hogy hátulso részét (a Sanctuariumot) még a longobardok építették volna, tehát régibb, mint az első része, melly faragott kőből van, s mellyről azt állítják, hogy vagy a hussziták, vagy Miczbán építtette. A templom oldalán egy *fal romjai* látszanak, mik azt tanúsítják, hogy a templom mellett még más épület is létezett.

Minél kevesebb adatot hagyott hátra a történelem e templom eredetéről, annál többet beszél az *aranyszáju rege*. –

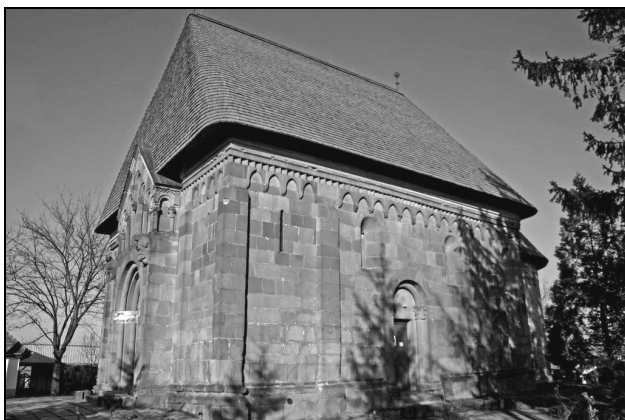
Mivel a templom és falu mostani helyén régen sűrű erdőség volt, a rege azt tartja, hogy tündérek varázsolták ide e szép épületet.

Tompa Mihály egyik szép regéje épen e tárgyat örökíti meg. Ki ne olvasná azt örömmel újra meg újra?

A karcsai templom a XIX. század közepén

KARCSA Református templom

A templom délnyugatról

Karcsa hazánk északkeleti részén, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Sárospataktól keleti irányban 21 km-re, a Bodrogtömbben fekszik. Az első világháborút követően a terület kettészakadt, Felsőbodrogtömb Szlovákia része lett. Településünk közelében, a Bodrogtömb közepén húzódik a szlovák-magyar határ, mely a földrajzilag és etnikailag zárt területet kettéosztja. 34 település Szlovákia, a déli kisebb rész 20 települése hazánk része.

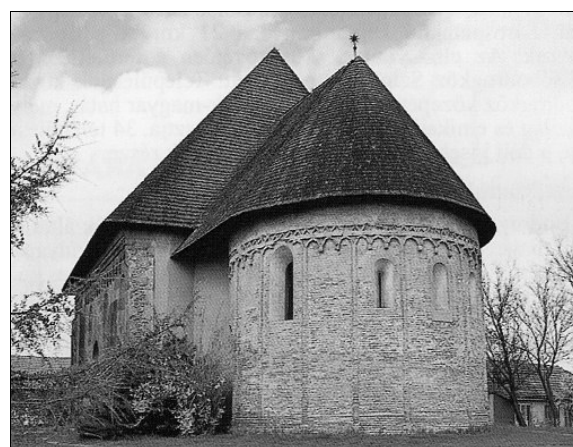
Természetrája

A Bodrogtömb a Tisza, a Bodrog és a Latorca folyók által pontosan körülhatárolható tájegység, az Alföld legészakibb nyúlványa. A sík területet északnyugaton a Zempléni-hegység vulkanikus kúpjai ölelik körül, délnyugaton a Taktaközzel határos. Homokdombok, buckasorok teszik változatossá a síkságot. Bonyolult, összetett geológiai folyamatok munkája sok millió éven át alakította a felszínt, amely végül a XIX. századi folyószabályozások után a mai állapotot eredményezte. A folyószabályozás előtt nagy területeket borított mocsár és mocsaras rét, melyen számtalan ér kanyargott. A legnagyobb összefüggő mocsárvilág a délkeleti részen az ún. *Hosszúrét*, itt találjuk a legnagyobb tavakat: *Palagcsa*, *Alsó-tó*, *Gyikényes-tó*, stb. A Hosszúrét fölött kanyarog a legnagyobb bodrogtömbi ér, a *Karcsa*. Régen Tárkány tájékán szakadt ki a Tiszából, majd végigfolydogált szinte az egész Bodrogtömbön, s Tokaj tájékán tért vissza a Tiszába.

Karcsa, Alsóberecki és Vajdácaska környékén nagyobb mocsaras terület volt, sok érrel. Ta-

vasszal és ősszel, de árvizek idején nyáron is, a zöldár idején víz alá került a vidék, szinte átjárhatatlan lett. Csak a magasan fekvő homokhátak, gerincek, maradtak vízmentesek. De a kiszáradás után dúsán termő legelővé vált a korábban tengerre változott vidék, virágzott az állattenyésztés, a mezőgazdaság.

Hajdan nagy erdőségek kísérték a folyókat (galériaerdők), de az erek, tavak partját is. A belső területeken kevés volt az erdő. Ma már főként csak a helynevek őrzik emléküket: Rakottyá, Fűzes, Nyárjas, Tölgyes, Nyárszög, Nyírfark, stb. A vízi világ emlékét is csupán földrajzi nevek őrzik Karcsa határában: Sárostopó, Sásas.

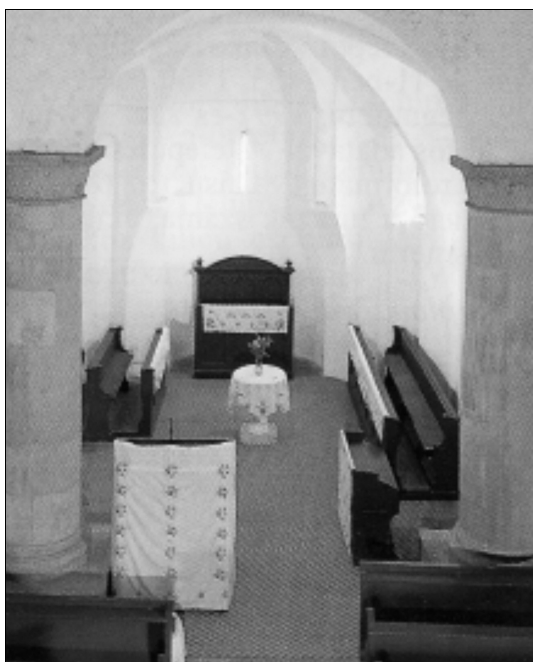
A körtemplom keletről

Történeti adatok

A természeti tényezők kedvező életteret biztosítottak a letelepedő embereknek, akik megváltoztatták a táj arculatát. A régészeti leletek tanúsága szerint már az őskor embere megtelepedett itt. A Karcsa-Búzaföldeken talált kerámiatöredékek a *késői neolitikum*, a tiszai kultúra népességének telepéről vallanak. A *bronzkor* (zóki kultúra) leleteit Karcsa-Békahomokon, Karcsa-Kapushomokon gyűjtötték, míg a *kelták* emlékei Karcsa-Somoson kerültek elő. A *népvándorlás korában* ismét benépesült Karcsa-Kapushomok. A honfoglalást megelőzően *szlávok* laktak a vidéken. Tárgyi emlékeiket – félhold alakú ezüst fülbevalót, s durva anyagú, bemélyített hullámvonalas cserepeiket – Karcsa-Somosról ismerjük.

Honfoglalás kori temetőt 29 helyről ismerünk a vidéken. Leletanyaguk azt mutatja, hogy a honfoglalók legelső, katonai csoportja, nemzetiségű kíséret telepedett le Zemplén és Szabolcs

megyében. (Karos, Kenézlő, Bezdéd, Bodrogszerdahely, Bodrogvécs, Sárospatak-Baksa és Apróhomok a legismertebb, s leggazdagabb mellékletű temetők). A régészeti leletek gazdagsága, a nyelvészeti adatok, de a népesség antropológiai vizsgálata bizonyítják, hogy szinte máig kimutatható – éppen a terület zártsága miatt –, a kontinuitás. Anonymus a bodrogi megtelepedést így írta le: „Mialatt több napon át ott időztek, a vezér és övéi látták a föld termékenységét, mindenféle vad bőségét, meg azt, hogy milyen gazdag halban a Tisza és Bodrog folyam, ezért a földet kimondhatatlanul megszerették.”

Templombelső, szentély

A honfoglaláskori temetők mellett alakult ki az Árpád kori falvak. Karcsa névével 1186-ban találkozunk az írott forrásokban. A középkori források Thyzabod-rogekewznek, vagy Bodrog-Tiszaköznek említik, ez rövidült Bodrog-közre, amely a vidék máig használt neve.

A legnagyobb bodrogi ér, a Karcsa mentén homokdombon áll a tárgyalandó román kori kis templomunk, a mellékén alakult ki a település. A Karcsa bővizű és nádas nélküli folyó volt. 1613-ban Alaghy Menyhért pácini földesúr, zempléni főispán hajóvámszedő jogot kért a Karcsára II. Mátyástól. 1646-ban I. Rákóczi György flamand és osztrák mérnökök irányításával szabályoztatta. A máramarosi só biztonságosabb szállítása érdekében csatornát ástak Nagytárkánynál a

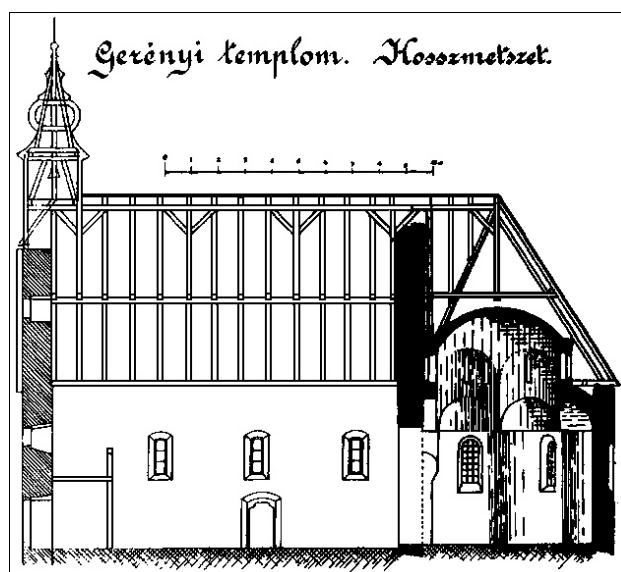
Tiszától a Karcsa medréig, annak felhasználásával Tokajig, s így hajóút lett. 1705-ben II. Rákóczi Ferenc a töltéseket átvágatta, a Tiszával való összeköttetése megszűnt, a vízfolyás beleveszett a Hosszúrét mocsaraiba.

Az ármentesítés szerkezeti változtatásokat eredményezett, az áltéri gazdálkodás gyakorlatilag megszűnt, növekedett a szántók aránya, ezzel párhuzamosan a népesség. A trianoni békeszerződés kedvezőtlenül hatott a Bodrogi közre is, periféria lett, elzárt, kedvezőtlen közlekedési és politikai-földrajzi helyzetű területté vált, gazdasági erőforrása, jelentősége egyre csökkent. Zemplén vármegye század eleji monográfiájában a település 142 házzal, 1579 lakossal szerepel. A lakosság a két világháború között még növekedett, 1941-ben 2435, 1960-ban 2640 fő a település lélekszáma.

A legutóbbi, 1991-es adat viszont már fogyó népességről vall, 2033 fős adatával. A település színmagyar lakosságának több mint a fele református vallású. (58,6%). Évente a lakosság többszörösére tehető a turisták száma, akik a műemlék templomot szeretnék megismerni.

A templom építéstörténete

István király törvényének, hogy minden tíz falu építsen templomot, emléke lehet a vidék legkorábbra keltezhető román stílusú temploma, a karcsai *rotunda*. A kerek templom építésének ideje körül bizonytalanságok vannak.

A legkorábbi írott forrás, III. Orbán pápa 1186-ból származó oklevele *Ecclesia S. Marga-*

ŐSTÖRTÉNET

rethae de Charce egyházát említi. Ebben az oklevélben a pápa a keresztes lovagok (Johanniták) magyarországi házait, köztük a karesait, saját fennhatósága alá helyezi. A falu tehát ekkor a lovagrend birtoka. IV. Béla 1238-ra keltezett oklevele is a keresztesek magyarországi házai között szól Karesáról, egyházáról, „*Monasterii de Harcha*”.

A korábban megépült, de kicsinek bizonyult kerek templom jelentős bővítését, a hajó építését hozzájuk köthetjük.

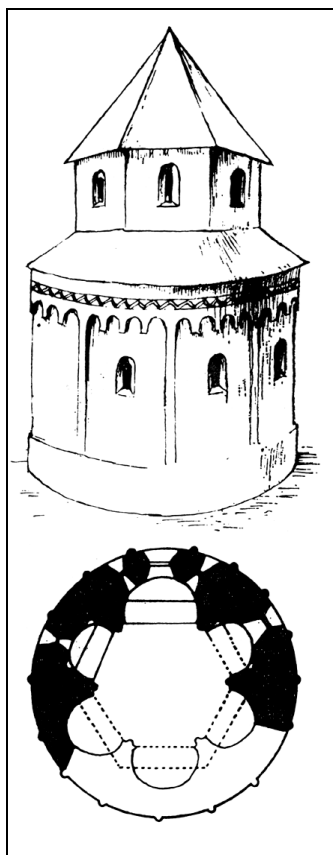
1282-ben birtokváltás történt. Karcsa a Baksa nembeli Tamás comes birtoka lett, a kegyúr tovább építi a templomot. Az 1334. évi pápai tizedjegyzékben a Bodrogek külön esperesi kerületként szerepel, de a helységeket és papjaikat is felsoroló jegyzékben *Keremcha* (Karcsa) papja név szerint nem szerepel.

1337-ben a felhévízi keresztesek mestere, Sándor a birtokosa. 1398-ban Debrői Péter fiait iktatják Karcsa 1/3 részének birtokába. 1443-ban a település felerészben Tokaj várának tartozéka lett. 1541-ben 22 portát, 1546-ban 18 portát, 1548-ban 31 portát írtak a faluban össze. Karcsa 1527-től az új hitet választotta. Miskolci Csulyak István zempléni református esperes 1629-45 között vezetett egyházlátogatási jegyzőkönyvéből a templom akkori állapotáról az alábbiakat olvashatjuk: „*Az templom szép faragott kövekből építetett, igen szép kívül de belül nincsen padlása.*” 1632, 1639 és 1645-ben állapota tovább romlott: „*Az templom héjazatja hitvány, meg kellene újítani*” majd „*Az templomot meg akarják zsindeleyen, immár a zsindelet megvöttek.*”

A gerényi templom

A templom renoválására, szentélyének boltozására több mint száz évvel később (1767-ben) került sor. 1873-ban tűzvész pusztította, s ezt követően **Schulek Frigyes** készítette el a templom helyreállítási terveit, aminek alapján, kissé visszafogottabban, 1896-ban helyreállították. A legutóbbi műemléki helyreállítás és az azt megelőző kutatás **G. Molnár Vera** régész és **Kissné Nagypál Judit** tervei alapján, 1964-69 között folyt, s a közös munka eredménye a falusi templomok között is gyöngyszemként csillogó kis templom.

A rotunda alaprajzának és tömegének rekonstrukciója (Molnár Vera rajza)

A templom építéstörténete

A bodrogekői monda szerint „a karesai templomot tündérlányok építették, akik a Karcsa-tó egyik felében álló palotájukban laktak. A tó másik felében pedig a boszorkányok éltek. A boszorkányok elszaporodtak, s a szomszédaikat elűzték. A tündérlányok új otthonnak alkalmas szigetet kerestek, s ezért feljött a tó felszínére. Meg is találta, s kiválasztotta az alkalmas helyet, ahol ma is áll a református templom. Elhatározta, hogy itt építi fel új palotájukat, s így megszabadulnak a rossz

szomszédságtól. Mindjárt hozzá is kezdtek az építkezéshez, két nap és két éjjel folyton hordták a vörös márványtömböket a víz alól, s rakták a falakat. Már majdnem felépítették a templomot, éppen a harangot akarták hozni a toronyba, hogy ennek kongásával tartsák távol a boszorkányokat, ha azok is követnék őket.

A déli kapu és homlokzat

Két tündér repítette a csodálatos ezüst harangot a Karcsa felett, amikor a boszorkányok úzóbe vették őket. Már majdnem a sarkukat érték, amikor a faluban kukorékolni kezdtek a kakasok, s e jelre a boszorkányoknak vissza kellett térniük a víz alatti birodalmukba.

Déli pillérköteg fejezet. Imádkozó

De a két tündér is úgy megijedt, hogy elfelejtették a harangot, amely hangos csendüléssel zuhant a Karcsa vizébe, magával rántva az éppen felrakott tornyot is. Így aztán a templom, torony és

harang nélkül maradt.”

A monda megőrizte a templom befejezetlenségét, csodálatos voltát. Most vallassuk meg a köveket, a történeti adatokat.

G. Molnár Vera ásatása 1964-65-ben tisztázta a templom építésének történetét. Elsődlegesen az ő kutatási eredményeire támaszkodhatunk. A mai templom szentélyét alkotó korai kis templom egy zárt csoportba tartozik Kiszombor (Csongrád m.) és Gerény (Gorjani, Ung m. Kárpátalja, Ukrajna) templomaival.

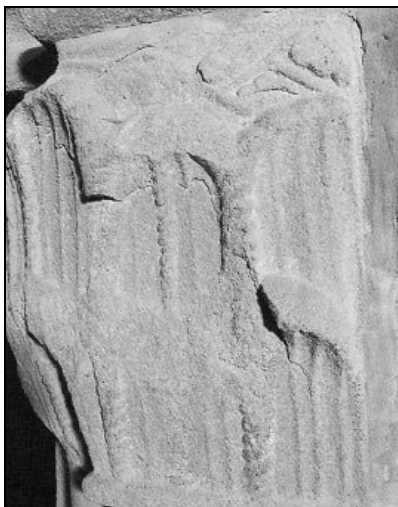

Déli pillérköteg fejezet
Arcukat ég felé tartják...

Ez a típus, amely kívülről kerek templom, belülről hatszöges középterű hat boltozott félköríves fülkével, egyedülálló, s különbözik a többi magyarországi rotundától. A belső fülkéket elválasztó pillérek felett hatszögű kupoladob, lanterna volt. Gerényben megmaradt, míg Karcsán csak maradványai kerültek elő a barokk kori boltozat fölött. Formai rokonságuk szembeűnő: méreteik is hasonlóak, a kiszombori rotunda átmérője 9,5 m, a karcsaié 8, a gerényié 8,5 m. Fülkéik mélysége 1-1,5 m között változik, szélességük 2-2,5 m. Mindegyik téglából épült, dekoratív részleteik (fogrovatos párkány, félköríves ívsor, keskeny falpillérek) is téglából vannak. Ezek alapján azonos építőműhelyre, s egyidejű építésükre következtet a kutató, és a XI. sz. végére, a XII. sz. elejére datálja a karcsai kerek templomot. Formai és díszítőelemei is Bizánc felé mutatnak. Elterjedésükben a keleti kereszténységnek lehetett szerepe. Kis mérete ellenére is finoman szerkesztett monumentális terű a templom, ez arra a kérdésfelvetésre készíti **Marosi Ernőt**, hogy vajon va-

ŐSTÖRTÉNET

lóban falusi egyházakként, s nem különleges funkciók betöltésére épültek-e?

Az északi pillérköteg részlete

A déli pillérfejezet a karzatszinten

A karcsai rotunda féloszlopos, árkádos díszítése, fogrovatos rakású párkányfríze inkább a XII. századra teszi az emlékcsoportot. A rotundának a XII. század közepén már állnia kellett, s ezt bővítették a XII. végén, és a XIII. század első felében a johannita lovagok. Az okleveles adatok alapján biztos, hogy a karcsai kerek templomot már 1200 körül átalakították.

A rotunda nyugati oldalához hajót építettek, így az ma már csak feltételezhető, hogy eredeti bejárata a keleti szentéllyel szemközt, (ez a fülke nagyobb a többinél!) a nyugati fülkéből nyílhatott.

Nyugati tornyos, háromhajós, keresztházas alaprajzi elrendezésű templomot terveztek, de feltehetően a tatárjárás, majd a birtok eladása (1282) megghiúsította elképzelésüket, s a templom

befejezetlen maradt. A négyszögű hajót faragott kő kváderekből építették. A közeli nagykövesdi bánya szolgáltatta az építőanyagot, vörös színű trachitot.

A gondosan faragott kváderek rendkívül igényesek: a nyugati kegyúri karzatos hajó, a nyugati homlokzat bélétes kapuzatának részletgazdagsága, a faragványok dekoratív részletei mind ennek bizonyítékai.

Az esztergomi Porta Speciosa kapuzattípusának példáját látjuk nemcsak a nyugati kapuban, hanem a sokárkádós oromfal, alatta a konzolokat tartó két oroslán, a jó és a rossz küzdelmét is jelképező torz figurák, de a bélétes oszlopos kapuzat akantuszos fejezeteiben is.

A főnézetben a timpanon 6 oszlopos, az oszlopok egyre magasodóak, kétoldalt az ívek alatt törpe oszlopként jelennek meg. A kapu bélétes 3 oszloppár képezi. Fejezeteik kőanyagukban és világos színükkel is elkülönülnek a kapuzat többi elemétől. A templomon körülfut a szépen tagolt, klasszikus rendet idéző lábazat. A tervezett nyugati toronypárra ma már csak a falazat síkjából kiugró 2-2 támpillér utal.

Északi pillér, részlet

A karzat alatti déli pillérköteg részlete

A hajó lombard és franciás hatásokat mutat. Rendkívül fantázia-gazdag a figurális és ornamen-

tális díszítés, a pillérkötegek fejezetein. A nyugati karzatot tartó déli pillérköteg három emberalakot ábrázol: az egyik felemelt karral és ég felé fordított arccal imádkozik, a másik két figura arcát ég felé tartja.

Tollas kígyó*

Leveli sárkányfiókák

Déli pillérköteg fejezet részletei

* A tollas kígyó nem mesebeli állat. A legmérgezőbb kígyó, mely valaha is létezett. Megmart áldozata két percen belül, látszólag hirtelen terül el holtan a földön. A hullónak különleges alakja van. Teste körülbelül egy kacsa vagy kisebb liba testének felel meg. Kígyószerű részét feje és nyaka adja, mely teste fölé másfél méterre emelkedik. Feje nagyon széles, lapos V-alakú, mint a legtöbb mérges kígyóé. Nincsen kígyószerű farka. Ennek helyén tollakból való pamacsot találunk. Nyakának és testének a színe mindig fehér, szürkével pettyezve. Szárnyainak felső tollai nagyon hosszúak s csüngenek, mint a paradicsommadár tollai. Repülni csak néhány méterre képes, s repülése nagyon esetlen. Yukatan és Guatemala sűrű ingoványos erdeiben még nagyon ritkán fellelhető. Lábai egyáltalán nincsenek. (szerk.)

A fejezet déli oldala két sorba rendezett palmetta motívummal folytatódik, a palmettákon belül a hangsúlyos pontokat fűrással mélyítették be. A sarokbimbó egyik oldala letörött, a másik oldalán viszont jól kivehető, hogy tükörképben komponált két oroszlánfigura jelenik meg. A főhajó felőli oldalon akantuszlevelek sorakoznak. A szimbolikus ábrázolások a sötétség és világosság képét jelenítik meg a bejáratra komponált helyen, kirekesztve az ártó erőket a templomból.

Az északi pillérköteg a fejezetek díszítését tekintve sokkal egyszerűbb. Két sorba rendezett, egyre részletgazdagabb sáslevelek és indaszerű volutás díszítmények ékesítik.

A pillérkötegek lábazata pontosan szerkesztett, klasszikus tagozatokkal faragott. A pillérsteknél az oszlopok különállóak.

A karzatszint fejezetei a tűzvészkor erősen megsérültek, formai részleteik nagymértékben megsemmisültek. A déli bimbós fejezet a hajó felől még jól látszik, s a levelek között térkitöltő motívumként kis kompozíció csoport jelenik meg, szív alakú indával körülvelt szőlőlevél formájában, alul két oldalt félpalmetták hajlanak. A nagy sáslevelek középerozete csavart motívummal hangsúlyozott.

Az északi fejezeten a levelek három sorba rendezettek, csavart erezetük azáltal, hogy a kihajló levélvégek a tűzvész miatt lepusztultak, hangsúlyosabbakká váltak, fő díszét képezve a fejezetnek.

A déli kapu egyszerű, díszítetlen, béléstét egy pár sásleveles, gyéren kialakított volutás fejezet díszíti. Az itt vágott 2+2 ablak világítja meg a templombelsőt. A déli oldalon két támpillér ugrik ki a falsíkból. Az északi homlokzat egyetlen dísz a szépen tagolt ívsoros főpárkány. Az északi falat egy pillér tagolja.

Az új tulajdonos, a Baksa nemzetség építőtevékenységét nem ismerjük. Feltételezhető, hogy a hajó és a szentély összekötése, ahogyan a helyreállítás is rekonstruálta, az ő nevükhöz köthető.

A fentebb ismertetett írások tanúsítják a templom XVII. századi rossz állapotát, s azt is, hogy a XVIII. század elején már csak a falai állnak. Az 1767-es helyreállításkor készült el a rotunda boltozata, ekkor alakítják ki a nagyobb tér nyeresé céljából, a pillérek visszavésésével a karéjos szentélyt. Ekkor építik át a hajó keleti zá-

ŐSTÖRTÉNET

rófalát, a nyomottabb diadalív már az új szentélyboltozathoz alkalmazkodik. A templomra zsindeley kerül, nyugati oldalára kis fatornyocskával. 1858-ban még ebben az állapotban mutatják az ábrázolások.

Az 1896-os helyreállítás során az elpusztult karzatboltozatot nem állították helyre. Helyette farkarzat készült. A hajó déli oldalán rossz állaga miatt újrafalazták a hajó és a szentély közötti nyaktagot. A rossz, mindössze 30 fokos hajlású tető bádoglefedést kapott a huszártonnyal együtt, ami előnytelen tömegformát eredményezett. A templom állapota 1964-re annyira lepusztult, hogy sürgetővé vált műemléki helyreállítása. Fedélszéke korhadt, fedése korrodált, a vízvezetés megoldatlansága az épület állagát tovább rombolta.

A helyreállított templom

A műemléki helyreállítást régészeti feltárás előzte meg, tisztázva a templom építési szakaszait. Az ásatás feltárta a meg nem épített keresztház alaprajzát, a hajó keleti zárófalánál feltárt oszlopalapok, az eredeti háromhajósra tervezett templom bizonyítékai.

A helyreállítás 1964-69-ben folyt. Új építészeti feladatok valósultak meg úgy, hogy a különböző részletek összhangban vannak. Ötletes a háromhajós templom térhatásának megjelenítése: a hosszirányú beton pengepárok térfalai a hajók térosztását idézik, az általuk közrefogott, fedélszé-

ket tartó, túlnyújtott fatámaszok a feltételezett oszlopok helyét jelzik. A lágy vonalú zsindeleyezett magastető a téglafalazatú körtemplom-szentély és a kváder falazatú négyszögű hajót építészeti egységbe foglalja.

Szépen illeszkedik a templomhoz a különálló harangláb szintén magastetős, zsindeleyfedésű tömege.

Sajnálatos, hogy az eltelt 30 év ma már meglátszik a templomon, a zsindeley rossz állapota a mielőbbi cserét sürgeti, a külső pusztuló puhakő fejezetek igénylik a kőrestaurátori beavatkozást.

1992-től a kistemplom a Zempléni Művészeti Napok zenei rendezvényeinek is otthont ad, meghitt hangulata, páratlan szépsége lenyűgözi a látogatókat. Reméljük, hogy ez is hozzájárul a román kor kis gyöngyszemének megóvásához.

Jósvainé Dr. Dankó Katalin

IRODALOM

Valter Ilona: A Bodroglak honfoglaláskori és középkori településtörténete. Agrártörténelmi Szemle 1974. 1-2.

Balassa Iván: Lápok, falvak, emberek Bp., 1975.

Gervers - Molnár Vera: A középkori Magyarország rotundái. Művészettörténelmi Füzetek 4. Bp., 1972.

Marosi Ernő: Magyar falusi templomok. Bp., 1975.

Kissné Nagypál Judit: A karcsai református templom helyreállítása rövid története.

Magyar Műemlékvédelem 1971. 4. XV.

A harcosok temploma Chichen-Itzából.
Kiásása és összerakása négy évig tartott.

Chichen-Itzá főszentélye

TOMPA MIHÁLY
A karcsai templom

Vándor! Bodrogeközön megállj,
A csendes Karcsa partinál:
Hol vándor eszterágok
Lármás seregbe gyűlnek,
És hablakó buvárok
Örvény ölébe tűnnek.
Hol a sirály habokra csap,
- Gyorsan, miként a gondolat -
Midőn halászni megy:
Ott látsz, álmélkodással, egy
Veres márványból alkotott
Ősrégi templomot.
Falán száz domború alak
Mesés csoportja látható,
Imitt egy haltestű leány,
Amott egy emberarcu ló;
Itt sárkány, pikkelyes csoda,
S általcserélt tagú alak;
Ott ábrák és jegyíratok
Által borítvák a falak.
Hogy a csodás templom miként
Vevé eredetét?
Ki a templom körül lakik,
Kérdezd meg a regét.

Nagy kerek tó habja zajgott
Hajdanában e vidéken;
S tündérlányok büszke vára
Állott lenn a mély fenéken.

Kik, midőn az éj leszállott,
A habok színére keltek,
Hajnalarral, harmatajkkal
Bűbajos dalt énekeltek:

»Szállj le, szállj le csendes éjféli!
Álom! lengj a föld fiára!
Most miénk a lég biralma,
Most miénk a föld határa.

A szerelmes hold sugári
Hízelegve átkarolnak:
Míg sohajtva, lábainknál,
Ifju szellők udvarolnak.

Merre lengünk, merre szállunk,
Csak mi ébren, minden alszik;
Illatfátyolunk szelétől
Mély, csodás álmot foganszik.

Nincs halandó, a virágok
Templomát ki megtalálja;
Nincs ki hallja, amidőn zsong
Méhehangu orgonája.

Im, az éj harangja kondúl...!
Éjharangnak halk szavára,
Nincs ki lássa, mint sietnek
A virágok éjimarára.

Büszke rózsá, szép királynő
Lép előre, és nyomában
Szende liljom, a virágok
Szűz papnője, hó-palástban,

S az, mit említ a halandó,
Szólva harmat-, s fénybogárról,
Szentelt víz, oltári lámpa,
A virágok templomából.

Csak mi tudjuk, csak mi értjük
Hulló csillagok regéjét;
Titkos éj varázs csodáit,
Szellőhárfa lágú zenéjét.

Itt vagy, itt vagy csendes éjféli...!
Álom dőlt a föld fiára;
Most miénk a légi ország,
Most miénk a föld határa!«

S a királynő légi fátylát
Széttérítvén, ráülének;
S négy szögénél fogva, lágyan,
Négy szellőcske szálla vélek.

Majd keletre eljutottak,
A hajnalnak csarnokába,
Aki épen koszorút font,
Rózsafényből, homlokára.

S üdvözölvén a jövőket,
Megcsókolta édes ajkkal;
- Testvérek valának a szép
Tó-királynő és a hajnal. -

És mulattak... végre felkölt
A királynő búcsuzásra;
Mert a naptól gyors parancsot
Vett a hajnal, indulásra.

És jöven, a barna szellem
Őket üldözőbe vette,
Mert szerelmét, rút magával,
A királynő megvetette.

S míg a szellők gondolatként
Szálltak a légben pihegve:
Gyorsabban a barna szellem,
A királynőt fenyegetve.

Most beérte... és a fátyolt
Megragadta már kezével...
Azon percben a királynő
Mentve lőn, s a tóba tűnt el.

A rút szellem hasztalan várt.
Tüntek évek, túne század,
S a királynő nem hagyá el
Többé a mély vízi várat.

Végre, mind ő, mind leányi
Más vidékre költözének,
Hol ne érje el hatalma
A sötétség szellemének.

Esti csarnokát a hajnal
Nyugat vizén adta nekik;
Mely csarnoknak büszke tornyán
Bíbor zászló leng az égig.

S szétonták a vízi várat;
Márványból dőlt falának,
Emlékére vészes éjnek,
Ékes templomot rakának.

És közelgett a királynő,
S melyet a toronyba szána:
Szép, ezüst szavú haranggal
Két tündérke szállt utána;

De a munka megszakadt most...
A vég éjféli perce múla,
S a harang, a féltoronynál
Megkondulván, földre hűlla.

És az eltűnt tó vizéből
Kis folyócska vált a réten;
Egy tündér maradvá benne,
Hogy a templom öre legyen.

S melyet a víz tart temetve:
A harangot verje félre
Minden száz év végeztével,
Tündérlányok emlékére.

A régi templom,
És csonka tornya máig áll,
A Karcsa csendes
Folyásu sásas partinál.
S ha csendes nyári éjjelen
Az őr tündérke megjelen,
- Fel-felbukván a víz színére -
A pásztorember rátekin,
S nyugodtan fűbe dől megint,
Megemlékezvén e régére.

(1846)

Karcsai látkép